

Täysistunto

Torstai 27.2.2025 klo 16.00—22.01

8. Vanhusasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2024

Kertomus K 3/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 3/2025 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

Keskustelu

20.10 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on käyty sosiaali- ja terveysvaliokunnassa huolellisesti läpi vanhusasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2024. On ensinnäkin todettava, että ensimmäisessä eduskuntakertomuksessa vanhusasiavaltuutettu esittää laajan tilannekatsauksen ikääntyneiden asemasta ja oikeuksien toteutumisen nykytilanteesta ja toteutumisen puutteista. Tässä keskitytään nimenomaan ikääntyneiden perusoikeuksien turvaamiseen, digitalisoitumiseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja niiden saatavuuteen, toimeentuloon ja sosiaaliturvaan, oikeusturvaan, itsemääräämisoikeuteen sekä osallistumiseen ja vaikuttamiseen.

Vanhusasiavaltuutettu esittää kertomuksessaan eduskunnalle useita eri toimenpiteitä, joiden avulla ikääntyneiden tilannetta voisi parantaa. Kertomuksen mukaan valtaosa ikäihmisistä voi hyvin. He ovat aktiivisia ja tukevat merkittävällä panoksella muiden hyvinvointia ja yhteiskunnan toimivuutta. Vaikeudet saada palveluita, esteellinen elinympäristö ja liian pienet tulot vaikeuttavat kuitenkin ihmisten selviämistä arjessa. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien iäkkäiden oikeuksien toteuttamisessa oli kertomuksen mukaan puutteita. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy vanhusasiavaltuutetun tilannekuvaan ja korostaa myös sitä, että väestön voimakas ikääntyminen on meille iso yhteiskunnallinen haaste.

Valiokunta toteaa myöskin siitä, että ikääntyvien osallistumismahdollisuuksien edistämisen kannalta on vanhusasiavaltuutettu tehnyt todella tärkeitä suosituksia. Ensinnäkin kuntien ja hyvinvointialueiden vanhusneuvostojen aseman vahvistaminen on olennaista, mutta myös ikääntyneiden äänestämismahdollisuuksien parantaminen. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on saanut myöskin lausunnon työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalta sekä työurien pidentämisen, työelämän ikäsyryjännän ja omaishoitovastuun jakamisen näkökulmasta että yhdenvertaisuuden huomioinnista digissä, ja liikenne- ja viestintävaliokunta on lausunnossaan taas käsitellyt digitalisaatioon liittyviä haasteita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

Aloitankin, puhemies, nyt tästä digitalisaatiosta. Otimme yhdeksi tutkimusaiheeksi tämän digitalisaation, ja olemme tehneet siitä valiokunnassa ponnin. Valiokunta on siis edellyttänyt omalla kannanotollaan, että asiointia ja tuettua asiointia koskevien käytäntöjen ja sääntelyjen kehittämisen tärkeydessä otetaan vakavasti huomioon myös ikääntyneiden henkilöiden tietoturva ja tietosuojat, ja valiokunta on tehnyt tästä asiasta kannanoton, jossa se toteaa, että eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää puolesta asiointia ja tuettua asiointia koskevia sääntelytarpeita ottaen huomioon ikääntyneiden henkilöiden tietoturvan ja tietosuojan.

Koko digitalisaation näkökulmasta haasteeksi on noussut se, että yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä toimiminen vaatii myöskin digitaaitoja, ja käytännössä juuri siksi, että näitä kasvokkain toteutettuja palveluita on karsittu. Yhdenvertaiset asioinnin mahdollisuudet ilman digitaaitaaita laitteita ja taitoja asioiville tulee turvata. Vanhusasiavaltuutettu on tässäkin tehnyt useita ehdotuksia, ja tuemme häntä myös siinä, että yhdytään liikenne- ja viestintävaliokunnan näkemykseen siitä, että digitalisaatiokehitystä tulee koordinoita ja sen pitää olla jonkun tahon kokonaisvastuulla. Vanhusasiavaltuutettu on siis tehnyt ehdotuksen, että kunnille tulisi säätää velvollisuus koordinoita digitaaita ikääntyneille, jotta digitaaitojen oppiminen olisi kaikkien ikääntyneiden saavutettavissa. Ja, arvoisa puheenjohtaja, on myöskin todettava kertomuksen mukaan, että monet ikääntyneet tarvitsevat apua viranomais- ja pankkiasioissa, ja nämä puolesta asioinnin käytännöt ovat epäselviä ja vaihtelevat eri palveluissa.

Arvoisa puhemies! Sitten siirrytään seuraavaan kokonaisuuteen, joka on tämä sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden ja laadun parantaminen. Valiokunta yhtyy huoleen vanhusasiavaltuutetun kertomuksessa, mikä liittyy palveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen ja riittävytyteen eri hyvinvointialueilla palvelutarpeiden kasvaessa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että palveluiden yhdenvertaista saatavuutta seurataan, ja ehdottaa asiasta myöskin kannanottoa. Valiokunta pitää myös tärkeänä ympärivuorokautisen hoidon kriteerien tarkentamista ja yhtenäistämistä valtakunnallisesti, ja tästä olemme tehneet ponnin. Valiokunta esittää myöskin huolensa siitä, että tässä kireässä taloustilanteessa hyvinvointialueilla on voitu tehdä osin epätarkoituksenmukaisiakin sopeuttamistoimia, joiden seurauksena vanhuspalveluihin tarvittavan riittävän henkilöstön turvaaminen voi osittain olla uhattuna. Vanhusasiavaltuutettu esittää kertomuksessaan useita suosituksia liittyen henkilöstön saatavuuden parantamiseen. Näihin me yhdymme, ja toteamme myöskin näitä samoja toimia omassa mietinnössämme kerraten.

Vanhusasiavaltuutettu on myöskin sitten tutustunut tarkemmin tähän ympärivuorokautisen palveluasumisen mitoitukseen. Eduskuntahan on edellyttänyt henkilöstömitoitusta 0,6 koskevan lainsäädännön hyväksyessä, että valtioneuvosto seuraa huolellisesti ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitusta koskevan lainsäädännön muutoksen toimeenpanoa iäkkäiden henkilöiden oikeuksien toteuttamisen näkökulmasta ja huolehtii kansallisella ohjauksella siitä, että henkilöstömitoitusta toteutetaan asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti RAI-järjestelmäarviota hyödyntäen, ja lisäksi eduskunta edellytti, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaessa korjaustoimiin ympärivuorokautisen hoivan riittävän henkilöstömitoitituksen varmistamiseksi.

Valiokunta siis pitää vanhusasiavaltuutetun tavoin tärkeänä, että kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon rinnalla kehitetään myöskin yhteisöllistä asumista, ja korostetaan myöskin kertomuksen tavoin sitä, että päivätoiminnan merkitys ikääntyneiden kotona asumisen, sosiaalisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemisessa on tärkeää. Tähän liittyy

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

valiokunnan kolmas lausuma. Lähdemme siis siitä, että myöskin päivätoiminnan tulee vastata hyvinvointialueilla ikääntyneiden tarpeisiin ja sitä päivätoimintaa tulee järjestää monipuolisesti, myös muutoin kuin digitaalisesti, ja tämä on iso ajankohtainen kannanotto tässä tilanteessa, jossa hyvinvointialueilla on siirrytty myöskin osittain vain digipäivätoiminnan palveluun. Hyvin tarkasti vanhusasiavaltuutettu on myös kertomuksessaan käynyt läpi tätä kenttää.

No sitten on todettava vielä asiakasmaksuista, että valiokunta kiinnittää myös siihen huomiota, että tätä huojentamista ja myöskin kohtuullisuutta täytyy olla varjelemassa. Asiaksmaksut eivät saa johtaa siihen, että palveluja tarvitsevat joutuvat turvautumaan viimesijaiseen toimeentuloturvaan. Ja tästä meillä on useita kannanottoja sekä perustuslaki-valiokunnalta että sosiaali- ja terveysvaliokunnalta, ja myöskin pidämme tärkeänä, että ikääntyneiden maksurasituksen helpottamiseksi tätä lääkekorvausten vuosiomavastuun jakamista ja sitä koskevaa valmistelua jatketaan rivakasti ja myöskin saatujen kokemusten pohjalta arvioidaan terveydenhuollon eri maksukattoja koskevia selvitystarpeita.

Valiokunta myöskin ottaa kantaa omaishoitoon ja toteaa itsemääräämisoikeutta vahvistavasta lainsäädännöstä vanhat kantansa, minkä johdosta on myöskin vakava huoli vanhusasiavaltuutetun kertomuksen pohjalta siitä, että päätöksenteko on usein niin viranomaislähtöistä, että asiakkaiden mielipiteitä ja toiveita ei oteta riittävästi huomioon silloin, kun heidän toimintakykynsä on heikentynyt. Itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta käytännöt vaihtelevat hyvinvointialueittain, mikä on sitten monelta osin epäyhdenmukaista ja -yhdenvertaista.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin myös se, että valvontahavaintojen perusteella iäkkäiden palveluissa ei välttämättä tunnisteta itsemääräämisoikeutta tosiasiallisesti rajoittavia käytäntöjä. Tämä on minusta vakava huomio. Valiokunta toteaa myöskin, että eduskunta on edellyttänyt asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevien lakiehdotuksien saattamista eduskunnan käsiteltäväksi viipymättä.

Näin ollen todetaan, että tässä valiokunnan pääpiirteissään esittämät keskeisimmät huolet ja sisällöt koskien vanhusasiavaltuutetun kertomusta eduskunnalle. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ledamot Wickström, varsågod.

20.20 Henrik Wickström r: Arvoisa puhemies, värderade talman! Jokaiselle ikääntyneelle tulee tarjota arvokas vanhuus. Tämä on sellainen tavoite, joka varmaan meillä kaikilla tämän salin kansanedustajilla on. Tässä äsken puheenjohtaja Krista Kiuru kertoi kattavasti niistä asioista, mistä me ollaan käyty keskustelua myöskin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, mutta koska pidän hyvin tärkeänä sitä, että me puhutaan tässä salissa aktiivisesti myöskin ikääntyneiden hyvinvoinnista ja sosiaali- ja terveyspalveluista, niin haluan nostaa esiin tästä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnöstä muutaman keskeisen huomion.

Yksi liittyy itse tähän hyvinvointialueuudistukseen, joka tehtiin. Tässä kun katsoo vanhusasiavaltuutetun kertomusta, nousee vahvasti esiin, että yksi suuri huolenaihe, mikä ikääntyneillä on, liittyy itse asiassa yhteydenottoon, eli siihen, että ei tiedä, keneen tulee olla yhteydessä, ja jos on vaikkapa yhteydessä johonkin tahoon, niin ei tiedä, milloin tulee vastaus takaisin. Tämän nähtiin heikentävän merkittävästi varsinkin ikääntyneiden turvallisuudentunnetta, ja tämä myöskin heikensi merkittävästi läheisten tunnetta siitä, saako se oma ikääntynyt läheinen apua ja tukea, kun sille tarve on. Tässä on hyvin tärkeää, että jokainen hyvinvointialue tekisi enemmän töitä sen eteen, että esimerkiksi takaisinsoittotar-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

jestelmä saataisiin toimimaan. Haluan nostaa tämän esiin sen takia, koska tässä on ollut paljon haasteita monella hyvinvointialueella. Siksi pidänkin esimerkiksi tärkeänä, että nyt hallitus lähtee hyvin aktiivisesti edistämään omalääkärimallia, jonka ideana on nimenomaan se, että päästään vahvistamaan tätä hoidon jatkuvuutta ja että olisi tietoa siitä, että kun on yhteydessä vaikkapa terveysasemaan, niin siellä on vastassa tuttu hoitohenkilöstö tai lääkäri, joka pystyy auttamaan ja tukemaan silloin, kun apua tarvitsee.

Arvoisa puhemies! Haluan nostaa esiin ihan samalla tapaa kuin myöskin puheenjohtaja Kiuru sähköiset palvelut, jotka myöskin itsessään lisäävät turvattuudentunnetta. Pidän hyvin tärkeänä sitä, että myöskin liikenne- ja viestintävaliokunta omassa lausunnossaan kiinnitti huomiota siihen, että meidän täytyy muistaa se, että vaikka meidän yhteiskuntamme sähköistyy, niin kaikille nämä sähköiset palvelut eivät ole vaihtoehto. On todella tärkeää, että meillä löytyy edelleen fyysisiä palveluita. Esimerkiksi me Ruotsalaisessa kansanpuolueessa olemme esittäneet, että Suomen pitäisi asettaa valtakunnallinen digitakuu ja selkeä vastuu yhdelle viranomaiselle, joko kunnille tai hyvinvointialueille, jonka tehtävänä olisi huolehtia siitä, että myöskin ikääntyneet pääsevät digitaalisten asioiden pariin. Tämäkin lisää valtavasti turvattuudentunnetta, ja tämä nousi myöskin vahvasti esiin vanhusasiavaltuutetun kertomuksessa.

Haluan vielä todeta sen, että ikäihmisten päivätoiminta on ollut valtavasti julkisuudessa viime aikoina, ja kaikki ovat varmaan kuulleet ja myöskin tässä salissa on ollut puhetta Pirkanmaan hyvinvointialueen ratkaisusta, jossa on haluttu keskittää itse päivätoimintaa hyvin paljon juuri digitaaliseksi etäpalveluksi. Pidän hyvin merkityksellisenä, että valiokunta kiinnitti tähän huomiota ja otti kantaa siihen, että päivätoiminnan pitäisi olla muutakin kuin sitä, sanotaanko, sähköistä palvelua. Tämä oli hyvin merkittävä kannanotto, ja sen myöskin saimme tehtyä yli hallitus- ja oppositiorajojen.

Tässä ehkä nousee esiin sellainen huoli, mikä nousi myöskin esiin vaikkapa siinä, mitä tulee moneen muuhunkin ennalta ehkäisevään palveluun, kuten esimerkiksi ikäneuvolatoimintaan, että nämä ikääntyneiden ennalta ehkäisevät palvelut eriytyvät tällä hetkellä hyvinvointialueilla. Esimerkiksi jos olet ikääntynyt Varsinais-Suomessa, siellä sinulla löytyy ikäneuvolapalvelu käytössä, mutta jos asut rajan toisella puolella Länsi-Uudellamaalla, niin siellä sinulla ei ole vaikkapa ikäneuvolapalvelua käytössä. Tämä ehkä nostattaa esiin sen kysymyksen, mikä myöskin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä nostettiin esiin, mitä ennalta ehkäiseviä palveluita meidän pitää ihan lailla säätää, jotta ne turvataan jokaiselle ikääntyneelle, ja missä me voidaan luottaa, että vaikkapa kunnat ja hyvinvointialueet yhdessä voivat luoda sellaisia ratkaisuja, että nämä tärkeät ennalta ehkäisevät palvelut oikeasti myöskin siellä kentällä toimivat.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä loppuun todeta sen, että yksi iso huoli, mikä varmaan meillä kaikilla tässä salissa on, liittyy asumispalveluihin, koska kaikki, mitä tulee hyvinvointiin, lähtee ihan sitä perustasta eli siitä, että on se turvallinen koti. On ollut huolestuttavaa jo kauan aikaa seurata sitä kehitystä, missä ympärivuorokautista palveluasumista on vähennetty radikaalisti. Osa hyvinvointialueista on myöskin lähtenyt sitä edistämään entisestään, mutta tässä olisi tärkeää muistaa se, että jos me halutaan suosia kotona asumista, niin pitää sitten myöskin erilaiset kotisairaalapalvelut olla käytössä. Me kaikki tiedetään, että mikäli vanhus asuu yksin kotona, on turvattuudentunnetta, kokee yksinäisyyttä, niin hyvin helposti lähtee sitten kuormittamaan muita, kalliimpia palveluita. Tämä oli sellainen kokonaisuus, mihin on hyvä myöskin hallituksen kiinnittää huomiota ja löytää toimia, millä halutaan edistää esimerkiksi ikääntyneiden palveluita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

Ehkä yksi keskeisimmistä ja tärkeimmistä linjauksista, mitä hallitus tulee tekemään, liittyy esimerkiksi omaishoitoon. Tässä vanhusasiavaltuutetun kertomuksessa nousi esiin se, että omaishoidon kriteerit ovat hyvin eri tasolla eri puolella Suomea ja sen takia tämä kriteeristö pitäisi valtakunnallisesti yhdenmukaistaa. Nyt toivonkin, että vielä tämän hallituskauden aikana saataisiin tämä linjaus läpi, koska me kaikki tiedetään, että omaishoito on hyvin tärkeää. Se ei ole vain, sanotaanko, taloudellisesta näkökulmasta tärkeää, vaan ennen kaikkea inhimillisestä näkökulmasta, ja siihen meidän pitäisi myöskin kannustaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Elomaa, olkaa hyvä.

20.26 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Käsittelemme vanhusasiavaltuutetun kertomusta eduskunnalle 2024. Kiitoksia valiokunnan puheenjohtajalle mietinnön esittelystä.

Arvoisa puhemies! Tämä on nyt ensimmäinen eduskunnalle annettava vanhusasiavaltuutetun kertomus. On erinomainen asia, että meillä on nyt vanhusasiavaltuutettu, sillä ikäihmiset ovat tärkeä osa yhteiskuntaamme, josta on pidettävä niin hyvää huolta kuin mahdollista.

Tässä kertomuksessa todetaan, että valtaosa iäkkäistä voi hyvin. He ovat aktiivisesti mukana yhteiskunnassa ja tukevat merkittäväillä panoksilla muiden hyvinvointia ja yhteiskunnan toimivuutta. Vaikeudet saada palveluja, esteellinen elinympäristö ja liian pienet tulot aiheuttavat kuitenkin vakavaa haittaa hyvin monelle iäkkäälle. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien iäkkäiden oikeuksien toteutumisessa on kertomuksen mukaan puutteita.

Selvää on, että väestön voimakas ikääntyminen aiheuttaa yhteiskunnallisia haasteita. Niihin täytyy varautua ja etsiä sekä taloudellisesti että sosiaalisesti kestäviä ratkaisuja. Keski-ikä pidentyessä, eläkeiän noustua ja väestön työkyvyn säilyessä keskimäärin aiempaa pidempään olisi erityisen tärkeää, että asenteita saataisiin muutettua ja ikäsyrrjintää vähennettyä työmarkkinoilla. Meitä yli 65-vuotiaita työkykyisiä ihmisiä on hyvin paljon. Moni meistä haluaisi jatkaa työelämässä pidempään mutta ei löydä paikkaansa siellä. Ikäsyrrjintä valitettavasti koskee myös jopa viisikymppisiä. Työelämän asenteita pitäisi saada hyväksyvämmiksi. Todella paljon potentiaalista työresurssia menee täysin turhaan hukkaan, jos ne ikäihmiset, jotka pystyvät ja haluavat tehdä töitä, eivät niitä saa. On myös huomioitava se, että eläkkeellä olevien lisäansioden verotus on liian kova. Jotain veroporkkanaa pitäisi yhä enemmän harkita.

Minulla on sukulainen, serkku Heli, joka on lähihoitaja. Hän on päässyt eläkkeelle vuosi pari sitten, erittäin hyväkuntoinen, ja tekee silloin tällöin vielä keikkaa. Mutta siellä harvaan asutulla seudulla hänellä on hyvin pitkä työmatka ja verotuskin aika kova. Lisäansioden saamisessa on aika kova työ ja kova verotus, niin että se ei varmaan kiinnosta ihan niin paljon kuin voisi, jos olisi pikkusen kevyempää verotusta. Eliikkä siihen tarvitsisi kiinnittää huomiota. Saamme lisää työntekijöitä, joita varsinkin ikäihmiset tarvitsevat. Tuolla sairaanhoitopalvelualoilla tarvitaan paljon työvoimaa, myös niitä eläkeiässä olevia.

Arvoisa puhemies! On myös huomioitava se todella tärkeä asia, että jokainen ansaitsee arvokkaan vanhuuden. Riittävät palvelut on turvattava myös haja-asutusalueilla, jotta kotona voi asua mahdollisimman pitkään. Myös sosiaali- ja terveyspalveluiden on oltava riittävät. Hoitavia käsiä tarvitaan esimerkiksi palveluasumisen yhteyteen.

No, sitten tullaan näihin digitaalisiin palveluihin. Niitä suunniteltaessa on huomioitava ikäihmiset. Kaikilla ei ole älypuhelinta. Yhteiskunnassa on voitava toimia ilman älylaitteita. Jos ajatellaan nykyään vaikka pankkipalveluja, niin iäkkäiden ihmisten on hyvin vaikea

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

hoitaa niitä pankkipalveluita, koska esimerkiksi siellä meidänkin kunnassamme on vain yksi päivä ja muutama tunti, kun voi mennä pankkiasioita hoitamaan. Jos haluaa henkilökohtaisen ajan, pitäisi ottaa sitten netin kautta yhteyttä, ja siihen on hyvin vaikea monen siten päästä, että pystyy sen kautta tilaamaan sen ajan.

Nämä asiat kiinnostavat meikäläistäkin hyvin paljon, vaikka olen eri valiokunnassa, en sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, mutta olen hoitajana ollut aika pitkäänkin aikoinaan ja teen myös päiväohjelmia palvelutaloihin. Ihan olen tehnyt niitä 40—50 vuotta. Huomaan, että se tarve myös muulle kuin pelkälle hoivalle on tärkeää, myös tällainen kulttuuripanos siellä. Vapaaehtoisten työpanos on todella tärkeä tulevaisuudessakin just sitä päiväohjelmaa hoitamaan.

Lopuksi sitten muutama tosi hyvä asia, mitä hallitus on nyt tekemässä: Muun muassa yli 65-vuotiaat pääsevät yksityiselle lääkärille. Tämä kokeilu on tulossa ensi syksynä. Se on erittäin hieno asia. Ja omaishoidon kokonaisuudistus käynnistetään. Siitä puhuttiin tänäänkin suullisella kyselytunnilla, ja ministeri Juuso hyvin yksityiskohtaisesti sanoi, että se ollaan tekemässä ja sitä tarvitaan kipeästi. Omaishoitajat tekevät huippu-upeaa työtä, mutta ne pelkät sanat eivät riitä, niin että tietysti täytyy nyt kiinnittää huomiota, että he jaksavat, ja sitä asiaa parannetaan. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Strandman, olkaa hyvä.

20.31 Jaana Strandman ps: Arvoisa, kunnioitettu puhemies! Käsittelyssä on vanhusasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle. Haluan tässä yhteydessä nostaa esille omaishoitajuuden, jota on tuotu tässä salissa tänäänkin useaan otteeseen esille.

Nykyisessä hallitusohjelmassa on useita tärkeitä kirjauksia, joilla tuetaan omaishoitajia, heidän yhdenvertaisuuttaan ja jaksamistaan. Yhteiskunnan näkökulmasta omaishoidon tukeminen on kannattavaa. Suomessa on yli miljoona omaishoitajaa, jotka hoitavat läheistään ilman virallista omaishoitajastatusta. Virallisesti tunnistettuja omaishoitosuhteita on noin 340 000. Omaishoidolla saavutetaan merkittävä säästö julkisissa menoissa. Siksi ilman omaishoitajia yhteiskuntamme sosiaali- ja terveydenhoito kaatuisi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta on käännettävä ennaltaehkäisevään toimintaan. Hyvinvointialueet saavat valtion rahoitusta tänä vuonna 26,2 miljardia euroa eli 2,2 miljardia euroa enemmän kuin aikaisempina vuosina. Tästä yleiskatteellisesta rahoituksesta hyvinvointialueiden valtuustot päättävät, kuinka se kullakin alueella kohdistetaan. Omaishoitajien arvo ikääntyneen väestön arvokkaassa hoidossa on taloudellisesti kullankertainen. Jos kaikki maamme omaishoitajat päättäisivät nyt lopettaa omaishoitajana toimimisen, tarkoittaisi sen miljardien lisäkustannuksia ja meiltä loppuisivat hoivapaikat ja hoitajat. Omaishoidon tukeminen on siis kansantaloudellisesti välttämätöntä.

Hyvinvointialueiden välillä on myös eroavaisuuksia muun muassa omaishoidon myöntämisen perusteissa, palkkioluokkien määrässä, maksettavissa hoitopalkkioissa ja vapaiden määrässä. Kaikki nämä tulee saattaa kansalliseksi tasoksi ja ohjeiksi. On määriteltävä selkeät tavoitteet alueen omaishoidon nykytilan tuntemuksen pohjalta.

Omaishoitajien hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ja terveyden edistämiseen kohdennetaan tänä vuonna 6,5 miljoonaa euroa. Tavoitteena on vahvistaa omaishoitajien yksilöllistä tukea erilaisissa arjen tilanteissa, kuten hoidettavan sairauden tuntemisessa ja ergonomiasa. Tarvitaan uusia käytänteitä, varsinkin työssäkäyvien omaishoitajien tukemiseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

Arvoisa puhemies! Noin 700 000 suomalaista huolehtii omaisestaan ansiotyön ohessa. Omaishoidon ei tule heikentää työikäisten toimeentuloa. Vuonna 2024 tehty kysely omaishoitajille paljasti, että valtaosa työikäisistä omaishoitajista on joutunut tekemään myönnytyksiä työelämässä ja osa on jäänyt kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle. Työ ja omaishoitajuus yhdessä ovat olleet monille haastavaa, mikä on johtanut ansiotulojen ja jaksamisen ongelmiin. 40 prosenttia oli joutunut vähentämään tekemiään työtunteja. Kolmannes arvioi, että hoitovastuu on hidastanut urakehitystä. Noin puolet vastaajista oli hyödyntänyt työajan joustoja ja erilaisia työjärjestelyjä, kuten etätyötä. Myös vanhuuseläkkeelle siirtyneiden omaishoitajien eläkkeet osoittautuivat selkeästi pienemmiksi kuin muilla eläkkeensaajilla. Omaishoito tulee vain lisääntymään, ja se onkin kaikkein inhimillisintä hoivaa läheiselle. Omaishoitajien arvo ikääntyneen väestön arvokkaassa hoidossa on taloudellisesti tärkeä. Tässä talossa tulee tehdä toimia, joilla turvataan laadukkaat hoivapalvelut ja vahvistetaan läheisiään hoitavien taloudellista asemaa.

Arvoisa puhemies! Nostan tästä vielä pari asiaa:

Ikäihmisten vaikuttamisen vanhusneuvostojen kautta heitä koskeviin asioihin tulisi näkyä, ja se tulisi huomioida paremmin.

Myöskin digitaalisuuden kasvaminen palveluissa on tuonut haasteita ikääntyneille. Tässä kehityskulussa tulee kuitenkin huomioida ikäihmisten taidot ja kyky sekä myöskin yhteyksien toimivuus.

Parhaillaan keskusteluun on noussut myös ikäihmisten päivätoiminta. Tätä monille iäkkäille tärkeää arjen toimintaa ei tule järjestää etänä. Palvelua tulee saada myös ihminen ihmiselle -kohtaamisena. Jokaiselle tulee taata arvokas ikääntyminen ja hoiva. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Rasinkangas, olkaa hyvä.

20.36 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa puhemies! Ensimmäisessä eduskuntakertomuksessa vanhusasiavaltuutettu esittää laajan tilannekatsauksen ikääntyneiden asemasta ja heidän oikeuksiensa toteutumisesta sekä puutteista. Kertomuksessa keskitytään erityisesti ikääntyneiden perusoikeuksien turvaamiseen, digitalisoitumiseen, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuteen, toimeentuloon ja sosiaaliturvaan, oikeusturvaan ja itsemääräämisoikeuteen sekä heidän mahdollisuuksiinsa osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa.

Kertomuksen mukaan valtaosa iäkkäistä voi hyvin. He ovat aktiivisia toimijoita ja tukevat merkittäväällä panoksella niin läheistensä kuin yhteiskunnan hyvinvointia. Samalla on kuitenkin huolestuttavaa, että monet iäkkäät kohtaavat vakavia haasteita, kuten vaikeuksia saada palveluja, esteellisen elinympäristön ja liian pienet tulot.

Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ikäihmisten oikeuksien toteutumisessa on kertomuksen mukaan edelleen merkittäviä puutteita. Yksinäisyys on lisääntynyt huoli ikäihmisten parissa. Yksinäisyys lisää turvattomuudentunnetta ja voi samalla korostaa ikääntyneen terveysongelmia. Tärkeä vastuu on meillä jokaisella tavata iäkkäitä läheisiä, naapureita ja tuttaviam, mikä tukee ikääntyneen sosiaalisten kontaktien tarvetta ja turvallisuudentunnetta.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy mietinnössään vanhusasiavaltuutetun näkemykseen siitä, että väestön nopea ikääntyminen on merkittävä yhteiskunnallinen haaste. Tähän on varauduttava ja etsittävä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä ratkaisuja. On välttämätöntä, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa huomioidaan ikävai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

kutusten arviointi, jotta voimme vähentää rakenteellista ikäsyryntää ja vahvistaa iäkkäiden asemaa yhteiskunnassa.

Yksi keskeinen ja usein liian vähälle huomiolle jäävä osa ratkaisua on omaishoidon merkitys. Omaishoitajat tekevät arvokasta ja korvaamatonta työtä, jonka vaikutus näkyy suoraan ikäihmisten hyvinvoinnissa ja palvelujärjestelmän kantokyvyssä. Heidän panoksensa on erityisen tärkeä tässä ajassa, kun hoitajapula haastaa Suomen vanhushoitoa. Ilman omaishoitajia tilanne olisi huomattavasti vaikeampi, ja siksi heidän huomioimisensa on ensiarvoisen tärkeää erityisesti hyvinvointialueilla. Omaishoidon avulla varmistetaan, että mahdollisimman moni iäkäs voi asua kotonaan turvallisesti ja laadukkaasti hoidettuna.

Arvoisa puhemies! Kertomusvuonna Kansaneläkelaitos on jatkanut digitaalisten palveluiden kehittämistä, kuten OmaKela-asiointipalvelua ja chattirobotteja. Kehittyvä teknologia ja digitalisaatio ovat tulevaisuutta ja parantavat palvelujen saatavuutta, mutta on muistettava, että monilla ikäihmisillä ei ole älypuhelin tai tietokonetta eivätkä kaikki pysty tai osaa käyttää niitä. Digitaalisten palvelujen rinnalla on turvattava ihmisläheinen palvelu, jossa henkilökohtainen kontakti säilyy.

Kokonaisuudessaan tarvitsemme kokonaisvaltaista ja inhimillistä lähestymistapaa ikäihmisten palveluihin. Palveluiden saatavuuden parantaminen, omaishoidon tukeminen ja digitalisaation oikeudenmukainen toteutus ovat avainasemassa, kun rakennamme Suomea, jossa jokainen ikääntyvä voi elää arvokasta ja turvattua elämää. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Sillanpää poissa, edustaja Rintamäki poissa. — Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina, olkaa hyvä.

20.40 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Tämä vanhusasiavaltuutetun historian ensimmäinen kertomus eduskunnalle on kaikkineen ansiokas katsaus ikäihmisten nykytilanteeseen ja haasteisiin Suomessa, sisältäen varteenotettavia suosituksia ikäihmisten aseman parantamiseksi.

Ikääntyneet ovat monimuotoinen joukko, ja suosituksien tekeminen kaikkia heitä koskien lienee mahdotonta. Ylipäätään päätöksenteossa on olennaista tuntea päätösten vaikutukset eri-ikäisiin ihmisiin.

Väestön ikääntyminen on ollut menossa Suomessa jo pitkään. Taustalla ovat ennätysellisen matala syntyvyys ja pitkäikäisyyden yleistyminen, joiden seurauksena iäkkäiden osuus väestöstä on ennakoitua suurempi vuosi toisensa jälkeen, ja sama kehitys jatkuu tulevin vuosikymmeninä. Koko yhteiskunnan toimivuuden kannalta ikääntyneiden asema ja oikeuksien toteutuminen on yhä tärkeämpi kysymys. On myös entistä tärkeämpää etsiä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä ratkaisuja, joilla voidaan varmistaa se, että kaikenikäisten on hyvä elää ikääntyvässä Suomessa.

Ikääntyneiden aseman ja oikeuksien näkökulmasta digitalisaatio on helpottanut ja sujuvoittanut monen arkea, mutta samalla suuri osa ikääntyneistä kokee mittavia vaikeuksia toimia digitalisoituneessa yhteiskunnassa. Julkisen vallan on otettava koordinaatiovastuu iäkkäiden perusdigitaalisten opettamisesta ja ylläpitämisestä vanhusasiavaltuutetun suosituksen mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Tilaisuuden tullen keuhun tässä nyt muutamalla sanalla Etelä-Savon hyvinvointialuetta Eloisaa, jossa kaikilla ikäihmisten palveluiden piirissä olevilla 12 000 asukkaalla on oma lääkäri. Eloisan ikäihmisten palveluissa kaikki 22 lääkärin virkaa ovat tällä hetkellä täynnä. Vielä kaksi vuotta sitten meillä virkalääkäreitä oli vain yksi, ja kaikki

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2025 vp

lopun lääkäreistä ostettiin ostopalveluna. Omalääkärijärjestelmä parantaa tutkitusti hoidon jatkuvuutta ja vähentää esimerkiksi päivystyskäyntejä ja ambulanssikyytejä. Hyvinvointialueellamme ikäihmisten kotiin vietäviä palveluja on lisätty, samoin perhekotipaikkoja, ja alueelle on rakennettu lisää yhteisöllistä asumista. Yhdessä paikassa olevat eri hoivamuodot tukevat toisiaan, luovat jatkuvuutta ja siten näkyvät osaltaan myös lyhyempinä hoitoina.

Vanhusasiavaltuutetun lakisääteinen tehtävä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista, ja tämä jos mikä on tärkeä työ.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 3/2024 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.